

Три гране власти

Питање "Ко треба владајући" погрешно је постављено. Довољно је ако се лоша влада може ојозвајати. То је демократија.

Karl Popper

Циљ лекције

У претходној лекцији смо учили да постоје разни нивои власти, државни, ентитетски, понекад градски, општински, а у Федерацији и кантонални/жупанијски. Сваки од ових нивоа је подијељен у три одјелка с циљем подјеле моћи коју власт има. На тај начин, теоријски, нити једна грана власти нема превише моћи и моћ сваке гране је ограничена помоћу других грана. У овој лекцији учићете о овим гранама власти и како оне дијеле и балансирају моћ.

Појмови

Подијељена власт	Контрола и балансирање
Законодавна грана	Извршна грана
Правосудна грана	

ВЈЕЖБА КРИТИЧКОГ РАЗМИШЉАЊА

Зашто се врши подјела власти?

У лекцији о ограниченој власти смо учили да је најбољи начин да се спријечи злоупотреба власти ако се изврши њена подјела и балансирање. Шта то заправо значи? Присјетимо се дебате на тему "Да ли нам је потребна власт?" Рецимо да ви требате да организујете власт.

1. Претпоставимо да сте дали сву моћ једној групи ученика. Које би биле предности/недостаци у том случају?
2. Претпоставимо да имате три групе ученика и да сте власт подијелили између те три групе. Које би биле предности/недостаци подјеле моћи у овом случају?

Зашто је извршена подјела на три гране власти?

Гране власти у Босни и Херцеговини

Власт у БиХ је подијељена, што значи да сваки од нивоа власти у БиХ има три гране: извршну, законодавну и правосудну власт. Законодавна власт ствара законе, и на државном нивоу се зове Парламентарна скупштина. Извршна власт проводи за-

ВЈЕЖБА КРИТИЧКОГ РАЗМИШЉАЊА

коне које доноси законодавна и на државном нивоу ту функцију има Предсједништво. Правосудна власт тумачи устав и законе, и највиши суд у БиХ је Уставни суд.

Однос између ове три гране власти је направљен да би се контролисала и балансирала моћ друге двије гране. Ово значи да свака од ових грана има моћ да ограничи моћ других, тако да нити једна грана не може имати превише моћи. Балансирање значи да је извршена подјела, тако да је свака од три гране власти независна у свом домену толико да може дјелотворно радити, али не може да узурпира моћ осталих грана. Контрола значи да остале двије гране имају увид у то шта ради свака од грана. Овај систем је, такође, важан, јер доприноси развоју и одржавању владавине закона. На примјер, Дом народа (законодавна грана) може бити распуштен од Предсједништва (извршне гране) с циљем провјере рада Дома. Уставни суд доноси одлуке о томе да ли су закони које је предложила или усвојила законодавна грана у складу са Уставом. Овим се, такође, провјеравају активности законодавне и извршне власти.

Сљедећи дијаграм показује три гране власти у БиХ и посебне контроле и балансирања моћи између ове три гране. Провјерите чланове IV, V и VI Устава (који имате у додатку) да одредите додатне контроле и балансирања који постоје у државној власти или ентитетској власти.

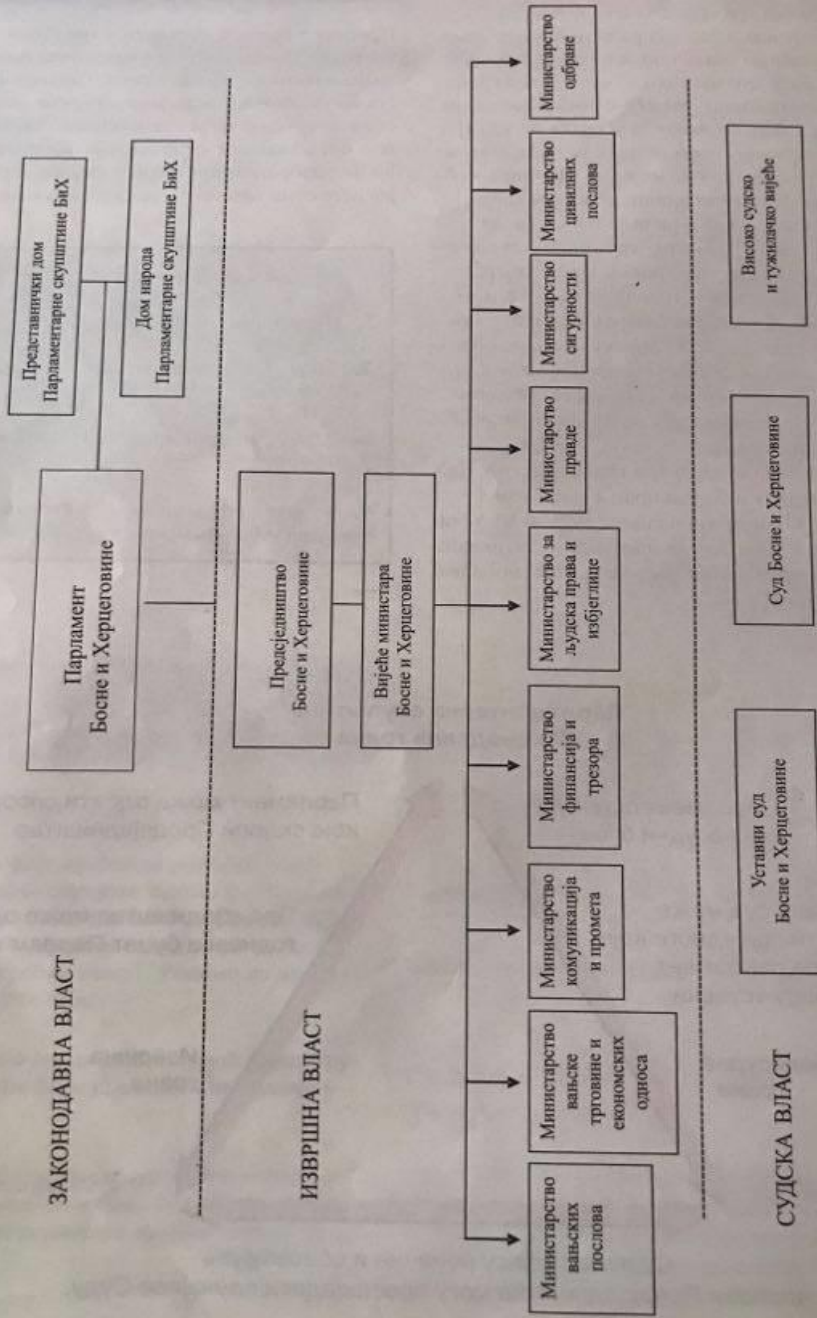
Професор ће вас подијелити у три групе, проглашавајући сваку групу стручњаком за једну од три гране власти одређеног нивоа. Послије читања текста из уџбеника, представници група дефинисаће обавезе одговарајуће гране власти. Затим ће групе или представници импровизовати балансирање моћи на одабраном примјеру, у форми игроказа, којег ће сами написати, режирати и извести.

ШТА ВИ МИСЛИТЕ?

1. Идентификујте три различите гране власти.
2. Које су основне одговорности сваке од грана?
3. Шта су то провјера и балансирање и зашто су битни?
4. Који се проблеми могу јавити ако не постоје провјера и балансирање унутар власти?

Структура власти у Босни и Херцеговини

Лекција 12

Права грађана заштићена Уставом Босне и Херцеговине и ентитетским уставима

прошириле, а познате су као људска права. Неки описују ова права као низ обавеза; други их описују као низ циљева или вриједности које свака земља настоји да испуни.

Људска права припадају свакој особи по рођењу; она не могу никоме бити одузета, а не може их се нико ни добровољно одрећи. У 20. вијеку људска права су схваћена као права неопходна за људско достојанство и благостање.

Постоје бројне класификације људских права, а, по једној од најчешћих, људска права се дијеле на:

- **Лична и политичка права** - ова права су битна за слободу и исказивање властите личности; слобода говора и удруживања; право на једнакост у политичком учествовању; право на правичан судски поступак и хумано поступање од стране полиције; право на приватност.
- **Економска и социјална права** - примјери укључују права стицања, коришћења и преноса имовине; учествовање на слободном тржишту; организовање синдиката и право на штрајк; избор и промјену запослења по жељи; право на основни стандард живота.
- **Културна права** - она се сматрају људским правима зато што су основа за поштовање вриједности и традиција група људи у читавом свијету. Укључују право на колективно самоодређење и језик, религију и културу.

ШТА ВИ МИСЛИТЕ?

1. Шта су људска права и како их можемо подијелити?
2. Да ли су нека људска права важнија или битнија од других?

Права грађана заштићена Уставом БиХ

Као што смо већ утврдили у ранијим лекцијама, савремени устав је скуп обичаја, традиција, правила и закона који успостављају основне начине на које власт функционише и како је организована. Државни устав је акт са највећом законодавном моћи у земљи. Успостављен је од стране посебног или редовног законодавног тијела и, обично, кроз посебну процедуру. Другачије речено, устав је акт који одређује политички и економски систем једне

Како устав одређује да наша власт служи народу?

земље; однос између грађана и ауторитета, органа заштите, функционисање и међусобне односе између разних органа власти.

Устав Босне и Херцеговине је написан 1995. године, и настао је као резултат Општег оквирног мировног споразума који је потписан у Дејтону, којим је окончан рат у Босни и Херцеговини. Као што је назначено у Преамбули, прије писања Устава постојали су неки споразуми који су склопљени у Женеви и Њујорку 1995. године, а који су представљали један од базичних докумената на којима је заснован Устав БиХ. Други базични документи су међународне конвенције које су саставни дио овог Устава, које су наведене у Анексу I. Уставом Босне и Херцеговине регулише се највећи ниво људских права у Босни и Херцеговини.

Члан II Устава БиХ у цијелости је посвећен људским правима. Чланом X, тачка 2, прописано је да се ни једним амандманом на Устав БиХ не може елиминисати нити умањити било које од права и слобода из чл. II овог Устава, нити измијенити ова одредба.

ШТА ВИ МИСЛИТЕ?

1. Које су биле околности када је писан Устав Босне и Херцеговине?
2. Идентификујте примјере права заштићених Листом права постављених у тачки 3 члана 2.
3. За која права мислите да су најважнија? Зашто?
4. Објасните зашто је дио недискриминације био битан за укључивање у Устав.
5. На који начин се права која су загарантована могу остварити у пракси?